

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ: ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Ενότητα 3: Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Δρ. Felisa Tibbitts

Καθοδηγητικές ερωτήσεις:

- Τι είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα και τι είδους ανθρώπινα δικαιώματα υπάρχουν;
- Ποια είναι η προέλευση και η ιστορία των ανθρώπινων δικαιωμάτων;
- Τι είναι η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα;
- Ποιοι είναι οι τρόποι με τους οποίους η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα πραγματοποιείται στα σχολεία;

Ορισμός των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

(απόσπασμα από Donnelly, 2007, σσ. 21-24)

Ο όρος ανθρώπινα δικαιώματα υποδεικνύει τόσο τη φύση τους, όσο και την πηγή τους: είναι τα δικαιώματα που έχει κανείς απλώς και μόνο, επειδή είναι άνθρωπος. Είναι κτήμα όλων των ανθρώπων, ανεξάρτητα από τα δικαιώματα ή τα καθήκοντα που τα άτομα μπορεί να έχουν (ή όχι) με βάση την ιδιότητα τους ως πολίτες, μέλη οικογενειών, εργαζόμενοι ή μέλη οποιασδήποτε δημόσιας ή ιδιωτικής οργάνωσης ή ένωσης.

Εάν όλοι οι άνθρωποι έχουν ανθρώπινα δικαιώματα απλώς και μόνο επειδή είναι άνθρωποι, τότε όλα τα ανθρώπινα όντα είναι εξίσου κάτοχοι ανθρώπινων δικαιωμάτων. Επειδή την ιδιότητα του να είσαι άνθρωπος δεν μπορεί κανείς να την απαρνηθεί, να την χάσει ή να την στερηθεί, τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι, επίσης, αναφαίρετα. Ακόμα και ο πιο σκληρός βασανιστής και το πιο υποτιμημένο θύμα εξακολουθούν να είναι ανθρώπινα όντα. Στην πράξη, δεν απολαμβάνουν όλοι οι άνθρωποι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματά τους, πόσω μάλλον εξίσου. Ωστόσο, όλοι οι άνθρωποι έχουν τα ίδια ανθρώπινα δικαιώματα και τα κατέχουν εξίσου και αναφαίρετα.

Έχουμε ανθρώπινα δικαιώματα όχι μόνο με βάση τα όσα χρειαζόμαστε για την επιβίωσή μας, αλλά και με βάση τα όσα χρειαζόμαστε για μια αξιοπρεπή ζωή. Η ανθρώπινη φύση που αποτελεί την πηγή των ανθρώπινων δικαιωμάτων βασίζεται σε έναν ηθικό απολογισμό της ανθρώπινης δυνατότητας. Ασχολείται με το τι μπορεί να γίνουν οι άνθρωποι, όχι με το τι ήταν ιστορικά ή το τι "είναι" με βάσει κάποιας επιστημονικά προσδιορίσιμης έννοιας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα στηρίζονται στην ανάγκη για μια αξιοπρεπή ζωή, για την οποία οι άνθρωποι είναι "από τη φύση τους" κατάλληλοι.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι υψίστης σημασίας ηθικά δικαιώματα. Είναι καθολικά, αναφαίρετα, αδιαίρετα και αλληλένδετα.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρίζονται επίσης στο διεθνές δίκαιο. Οι περισσότερες χώρες αναγνωρίζουν πολλά από αυτά τα δικαιώματα και στα εθνικά τους νομικά συστήματα. Συνεπώς, τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν ένα ηθικό πρότυπο εθνικής πολιτικής νομιμότητας.

Κάποιος "χρειάζεται" τα ανθρώπινα δικαιώματα, κυρίως όταν δεν διασφαλίζονται αποτελεσματικά από το εθνικό δίκαιο και δεν εφαρμόζονται στην πράξη. Εάν κάποιος μπορεί να εξασφαλίσει τροφή ή ίση μεταχείριση μέσω εθνικών νομικών διαδικασιών, είναι απίθανο να προωθήσει αξιώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κάποιος μπορεί να εξακολουθεί να έχει αυτά τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά είναι πιθανό να μην χρησιμοποιούνται (ως ανθρώπινα δικαιώματα). Για παράδειγμα, σε πολλές χώρες τόσο το συνταγματικό, όσο και το νομικό δίκαιο απαγορεύουν τις φυλετικές διακρίσεις. Ωστόσο, οι διακρίσεις λόγω σεξουαλικής προτίμησης δεν απαγορεύονται στις περισσότερες χώρες. Ως εκ τούτου, οι ακτιβιστές για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων συχνά διεκδικούν ένα ανθρώπινο δικαίωμα στη μη διάκριση. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι η γλώσσα των θυμάτων και των αποκληρωμένων. Οι αξιώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα συνήθως επιδιώκουν να τροποποιήσουν νομικές ή πολιτικές πρακτικές.

Η Ιστορία και η Φιλοσοφία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

Τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ) ιδρύθηκαν το 1945, στον απόηχο του Ολοκαυτώματος και της τραγικής απώλειας ζωών, κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Διεθνείς ηγέτες πρότειναν τη δημιουργία ενός νέου παγκόσμιου οργανισμού για τη διατήρηση της ειρήνης και την αποφυγή καταχρήσεων λόγω του πολέμου. Οι θεμελιώδεις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θεσπίστηκαν μέσω της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία δημοσιεύθηκε το 1948.

Η πρώιμη ιστορία του ΟΗΕ προηγήθηκε του κινήματος της ανεξαρτησίας και της πολιτικής αποαποικιοποίησης πολλών εδαφών που αποτελούν πλέον κυρίαρχα έθνη. Μία από τις επικρίσεις κατά των Ηνωμένων Εθνών (και των ανθρώπινων δικαιωμάτων) είναι ότι πολλές χώρες δεν ήταν "στο τραπέζι" των συζητήσεων, όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα "επινοήθηκαν" για πρώτη φορά. Επί του παρόντος, τα Ηνωμένα Έθνη αποτελούνται από 187 κράτη-μέλη, σχεδόν από όλες τις χώρες του κόσμου. Όλοι οι νέοι διεθνείς νόμοι για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα συνοδευτικά πρότυπα γράφονται, επανεξετάζονται και τελικά ψηφίζονται από όλα τα μέλη του ΟΗΕ μέσω της Γενικής Συνέλευσης.

Μια άλλη κριτική ήταν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα στηρίζονται στην έννοια των "φυσικών δικαιωμάτων", η οποία αποτελεί μια θεμελιώδη ατομικιστική βάση δικαιωμάτων που αγνοεί πολιτισμούς που είναι "συλλογικά" προσανατολισμένοι. Αυτό διορθώθηκε με την πάροδο του χρόνου με τον περιφερειακό αφρικανικό Χάρτη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τα Δικαιώματα των Λαών, καθώς και με την αναγνώριση των δικαιωμάτων ομάδων στα Πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σχετίζονται για παράδειγμα με τους αυτόχθονες λαούς. Ωστόσο, η κριτική αυτή παραμένει ένα από τα πολλά παραδείγματα αμφισβήτησης της "οικουμενικότητας" των αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Είδη Ανθρώπινων Δικαιωμάτων

Τα βασικά έγγραφα του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (=UDHR, 1948), το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (=ICCPR, 1966) και το προαιρετικό πρωτόκολλο και το διεθνές σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά

δικαιώματα (=ICESCR, 1966). Κοινώς γνωστά ως το Διεθνές Νομοσχέδιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αυτά τα τέσσερα έγγραφα ακολουθήθηκαν από περισσότερες από είκοσι συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα –συνθήκες που μετατρέπονται σε δεσμευτικό δίκαιο στις χώρες που τα επικυρώνουν. Όταν ένα κράτος-μέλος του ΟΗΕ επικυρώνει μια σύμβαση, συμφωνεί να τηρεί τις διατάξεις της, να αλλάζει τους νόμους της χώρας, ώστε να συμμορφώνονται με τη σύμβαση αυτή και να υποβάλλει εκθέσεις σχετικά με την πρόοδό της σε αυτούς τους τομείς.

(απόσπασμα από Donnelly, 2007, σσ. 24-25)

Υπάρχει διεθνής νομική και πολιτική συναίνεση σχετικά με τον κατάλογο των δικαιωμάτων στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στις Διεθνείς Συμβάσεις για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Εξετάζοντας την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κάποιος πρέπει να αναγνωρίζεται ως πρόσωπο (Οικουμενική Διακήρυξη, άρθρο 6), προκειμένου να τον αντιμετωπίζουν με ενδιαφέρον ή σεβασμό. Τα προσωπικά δικαιώματα στην ιθαγένεια και στην αναγνώριση ενώπιον του νόμου, μαζί με τα δικαιώματα στην ζωή και την προστασία από τη δουλεία, τα βασανιστήρια και άλλες απάνθρωπες ή εξευτελιστικές πρακτικές, μπορούν να θεωρηθούν νομικές και πολιτικές προϋποθέσεις για την αναγνώριση και, ως εκ τούτου, τον σεβασμό (άρθρα 3-5,15). Τα δικαιώματα ίσης προστασίας ενώπιον των νόμων και προστασίας από φυλετικές, σεξουαλικές και άλλες μορφές διακρίσεων είναι απαραίτητα για τον ίδιο σεβασμό (άρθρα 1,2,7).

Ο ίσος σεβασμός προς όλους τους ανθρώπους αποτελεί μια κενή τυπικότητα, αν δεν συνοδεύεται από την ελευθερία να επιλέγει κανείς και να ενεργεί με βάση τις δικές του ιδέες για ευζωία. Οι ελευθερίες του λόγου, της συνείδησης, της θρησκείας και του συνεταιρίζεσθαι, μαζί με το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, εγγυώνται μια ιδιωτική σφαίρα προσωπικής αυτονομίας (άρθρα 12, 18-20). Τα δικαιώματα στην εκπαίδευση και τη συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας παρέχουν κοινωνική διάσταση στην προσωπική αυτονομία (άρθρα 26,27). Τα δικαιώματα ψήφου και ελευθερίας του λόγου, του Τύπου, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι εγγυώνται πολιτική αυτονομία (άρθρα 18-21). Τα δικαιώματα διατροφής, υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής ασφάλισης (άρθρο 25) καθιστούν την ισότητα στο ενδιαφέρον και τον σεβασμό, που απολαμβάνουν όλοι οι άνθρωποι από το κράτος, πρακτική πραγματικότητα και όχι απλή τυπική δυνατότητα. Το δικαίωμα στην εργασία είναι δικαίωμα οικονομικής συμμετοχής πολύ παρόμοιο με το δικαίωμα πολιτικής συμμετοχής (άρθρο 23). Το (περιορισμένο) δικαίωμα ιδιοκτησίας μπορεί να δικαιολογηθεί με τους όρους αυτούς (άρθρο 17).

Τέλος, η ιδιαίτερη απειλή για την προσωπική ασφάλεια και την ισότητα που θέτει το σύγχρονο κράτος απαιτεί νομικά δικαιώματα για τον περιορισμό του κράτους και των λειτουργιών του. Αυτά περιλαμβάνουν τα δικαιώματα να θεωρείται κάποιος αθώος μέχρι αποδείξεως του εναντίου, την τήρηση των νόμιμων διαδικασιών, τις δίκαιες και δημόσιες ακροάσεις ενώπιον ανεξάρτητου δικαστηρίου και την προστασία από αυθαίρετη σύλληψη, κράτηση ή εξορία (άρθρα 8-11). Οτιδήποτε λιγότερο θα επέτρεπε στο κράτος να αντιμετωπίζει τους πολίτες με διαφοροποιημένο ενδιαφέρον ή σεβασμό.

Στην πράξη, σχεδόν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα σήμερα εφαρμόζονται και επιβάλλονται από κράτη που δραστηριοποιούνται εντός αναγνωρισμένων εδαφικών

δικαιοδοσιών. Αν και τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν παγκοσμίως κτήμα όλων των ανθρώπων, η εφαρμογή και η επιβολή τους εναπόκειται στα κράτη, τα οποία έχουν ευθύνες να προστατεύουν και να βοηθούν μόνο τους πολίτες τους (και ορισμένους άλλους υπό την εδαφική δικαιοδοσία τους). Ούτε τα κράτη ούτε άλλοι παράγοντες έχουν νομικά δικαιώματα ή υποχρεώσεις να προστατεύουν ή να βοηθούν τα θύματα παραβιάσεων σε άλλες εδαφικές περιοχές (με περιορισμένη εξαίρεση τη γενοκτονία). Με άλλα λόγια, έχουμε ένα σύστημα εθνικής εφαρμογής των διεθνών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

(απόσπασμα από UNICEF-Ταϊλάνδη, 2021)

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), είναι η πιο επικυρωμένη διεθνής συμφωνία στον κόσμο. Επειδή ασχολήθηκε με τα δικαιώματα των παιδιών και των νέων, χρησιμοποιείται συχνά στη ΔΑΕ (=Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα) στα σχολεία. Η ΣΔΠ περιλαμβάνει τέσσερις κύριες κατηγορίες δικαιωμάτων.

1. Το δικαίωμα στην επιβίωση

Από την πρώτη στιγμή που γεννιούνται τα παιδιά, έχουν το δικαίωμα στην ζωή. Έχουν δικαίωμα σε καταχωρισμένο όνομα και εθνικότητα. Έχουν το δικαίωμα να φροντίζουν και να προστατεύονται από τους γονείς τους και να μην χωρίζονται από τις οικογένειές τους. Η κυβέρνηση πρέπει να διαφυλάττει αυτά τα δικαιώματα και να παρέχει βασικές υπηρεσίες στα παιδιά, για να επιβιώσουν και να ευδοκιμήσουν. Αυτό περιλαμβάνει ποιοτική υγειονομική περίθαλψη, κατάλληλη για την ηλικία διατροφή, καθαρό πόσιμο νερό και ένα ασφαλές μέρος για να ζήσουν, καθώς και πρόσβαση σε μελλοντικές ευκαιρίες ανάπτυξης.

2. Το δικαίωμα στην προστασία

Μόλις τα παιδιά γεννηθούν και επιβιώσουν, έχουν το δικαίωμα να προστατεύονται από κάθε μορφή βλάβης, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής βίας. Πρέπει να προστατεύονται από τη σωματική βία και τον ψυχολογικό εκφοβισμό, όταν βρίσκονται εντός και εκτός των οικογενειών τους. Το δικαίωμα προστασίας περιλαμβάνει επίσης την προστασία από την παιδική εργασία και από καθήκοντα που είναι επικίνδυνα ή εμποδίζουν την εκπαίδευσή τους. Ομοίως, τα παιδιά πρέπει να προστατεύονται από επιβλαβείς ουσίες και φάρμακα.

3. Το δικαίωμα στην ανάπτυξη

Ένα παιδί σήμερα είναι ο ενήλικας του αύριο. Η εκπαίδευση και η ανάπτυξη αποτελούν ουσιώδη δικαιώματα. Αυτό θα πρέπει να αρχίζει με το δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες ανάπτυξης προσχολικής ηλικίας και την πρόσβαση σε πληροφορίες από διάφορες πηγές με τους γονείς να είναι υπεύθυνοι για την παροχή καθοδήγησης. Εν τω μεταξύ, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, όπως τα παιδιά με αναπηρίες, πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα ανάπτυξης και εκπαίδευσης που τους επιτρέπουν να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους και να συμμετάσχουν ουσιαστικά στην κοινωνία. Το δικαίωμα στην ανάπτυξη των παιδιών περιλαμβάνει επίσης την ευκαιρία για περαιτέρω εξειδικευμένες

δεξιότητες και σωματικές και διανοητικές ικανότητες που ανοίγουν δρόμους για ένα λαμπρότερο μέλλον και την υλοποίηση των ονείρων τους.

4. Το δικαίωμα συμμετοχής

Τα παιδιά είναι μέλη της κοινωνίας. Μπορεί να είναι μικρά, αλλά έχουν πλήρως το δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τις σκέψεις, τις σπικτικές και τις απόψεις τους και να συμμετέχουν στην κοινωνία, ιδίως στους τομείς που τους επηρεάζουν. Οι φωνές τους πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους.

Ορισμός της Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

(απόσπασμα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, 2011)

Η Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση στον Τομέα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΔΕΚΑΔ) ορίζει την Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα (ΑΔΕ) και υπενθυμίζει στους εκπαιδευτικούς τις σχετικές προσεγγίσεις.

Άρθρο 2 1. Η εκπαίδευση και κατάρτιση για τα ανθρώπινα δικαιώματα περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες εκπαίδευσης, κατάρτισης, ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και μάθησης που αποσκοπούν στην προώθηση του καθολικού σεβασμού και στην τήρηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών συμβάλλοντας, μεταξύ άλλων, στην πρόληψη των παραβιάσεων και των καταχρήσεων έναντι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και –εφοδιάζοντας τους εκπαιδευόμενους με γνώσεις, δεξιότητες και κατανόηση και αναπτύσσοντας τις στάσεις και τις συμπεριφορές τους– στην ενδυνάμωση των εκπαιδευομένων έτσι ώστε συμβάλλουν στην οικοδόμηση και την υπεράσπιση μιας καθολικής κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

3.2. Η εκπαίδευση και κατάρτιση στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αφορά όλα τα μέρη της κοινωνίας, σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης της προσχολικής, πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, λαμβάνοντας υπόψη την ακαδημαϊκή ελευθερία, κατά περίπτωση, και όλες τις μορφές εκπαίδευσης, κατάρτισης και μάθησης, είτε σε δημόσιο είτε σε ιδιωτικό, επίσημο, ανεπίσημο ή μη τυπικό περιβάλλον. Περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την επαγγελματική κατάρτιση, ιδίως την κατάρτιση των εκπαιδευτών, των εκπαιδευτικών και των κρατικών υπαλλήλων, τη συνεχή εκπαίδευση, τη λαϊκή εκπαίδευση και τις δραστηριότητες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού.

3.3. Η εκπαίδευση και κατάρτιση για τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει να χρησιμοποιεί γλώσσες και μεθόδους κατάλληλες για ομάδες-στόχους, λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένες ανάγκες τους και συνθήκες.

Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Πράξη

(Tibbitts, 2018; Tibbitts & Fernekas, 2011)

Η Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αποτελεί μια, προσανατολισμένη στην πρακτική, έκφραση των υψηλών ιδανικών της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ), συμπεριλαμβανομένων της ισότητας και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Όπως και με άλλες εκπαιδευτικές διαδικασίες, η εκπαίδευση και η μάθηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα περιέχουν στοιχεία γνώσης, δεξιοτήτων και στάσεων, τα οποία θα πρέπει να συνάδουν με τις αναγνωρισμένες αρχές για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα οποία θα πρέπει να ενδυναμώνουν τα άτομα και τις ομάδες για την αντιμετώπιση της καταπίεσης και της αδικίας. Τα Ηνωμένα Έθνη προσφέρουν περαιτέρω εξηγήσεις σχετικά με το τι περιλαμβάνει η Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα:

- (α) Εκπαίδευση πάνω στα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία περιλαμβάνει την παροχή γνώσεων και κατανόησης των κανόνων και αρχών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις αξίες που τα στηρίζουν και τους μηχανισμούς προστασίας τους;
- β) εκπαίδευση μέσω των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία περιλαμβάνει τη μάθηση και τη διδασκαλία κατά τρόπο που σέβεται τα δικαιώματα τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών· και
- (γ) Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία περιλαμβάνει την ενδυνάμωση των ατόμων, ώστε να απολαμβάνουν και να ασκούν τα δικαιώματά τους και να σέβονται και να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των άλλων (Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, 2011).

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελεί μια τολμηρή προσπάθεια, για να επηρεαστούν οι νόμοι και η κρατική συμπεριφορά, αλλά και για να συνδεθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Η Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αναγνωρίζει ότι, για να γίνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα ένα νομικό και ηθικό πλαίσιο που είναι αυτονόητο στην πολιτική “κουλτούρα” μιας χώρας, πρέπει η ίδια να αποτελεί μέρος του ιστού των αξιών που εφαρμόζονται στην καθημερινή ζωή.

Στον τομέα των αναλυτικών προγραμμάτων, περισσότερες από 83 χώρες σε διάφορες περιοχές του κόσμου έχουν υιοθετήσει την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη νομοθεσία, τα έγγραφα πολιτικής και τα προγράμματα σπουδών από τη δεκαετία του 1990. Μελέτες σε εγχειρίδια έχουν επίσης δείξει δραματική αύξηση του αριθμού των φορών που αναφέρονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, με αυξήσεις πιο έντονες στην Αφρική, την Ασία και τη Δύση και λιγότερο έντονες –αν και εξακολουθούν να βελτιώνονται– στην Ανατολική Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή (Moon, 2009).

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε πολλές χώρες διασταυρώνεται με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη, υιοθετώντας τις βασικές έννοιες της εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη και εφαρμόζοντας τις οικουμενικά, αλλά και κριτικά. Με τον τρόπο αυτό, οι γνώσεις σχετικά με βασικές έννοιες, γεγονότα και ζητήματα πολιτικής διάθεσης και πολιτικών δεξιοτήτων εφαρμόζονται στους τομείς της παγκόσμιας κοινωνικής ευθύνης, της δικαιοσύνης και της κοινωνικής δράσης.

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει τόσο νομικές όσο και κανονιστικές διαστάσεις. Η νομική διάσταση ασχολείται με το περιεχόμενο σχετικά με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτά ενσωματώνονται στην ΟΔΔΑ

και σε άλλες συνθήκες και συμβάσεις, στις οποίες προσυπογράφουν οι χώρες. Τα πρότυπα αυτά περιλαμβάνουν τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, καθώς και τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά. Τα τελευταία χρόνια, τα περιβαλλοντικά και συλλογικά δικαιώματα έχουν προστεθεί σε αυτό το εξελισσόμενο πλαίσιο. Αυτή η προσέγγιση προσανατολισμένη στο νόμο αναγνωρίζει τη σημασία της εποπτείας και της λογοδοσίας, για να διασφαλιστεί ότι οι κυβερνήσεις τηρούν το γράμμα και το πνεύμα των υποχρεώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ταυτόχρονα, η Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια κανονιστική και πολιτισμική επιχείρηση. Η διαδικασία της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα προορίζεται να είναι αυτή που παρέχει δεξιότητες, γνώσεις και κίνητρα στα άτομα, προκειμένου να μεταμορφώσουν τη ζωή και την πραγματικότητά τους, έτσι ώστε να είναι πιο συνεπείς με τους κανόνες και τις αξίες των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Για το λόγο αυτό, προωθούνται ευρέως διαδραστικές, μαθητοκεντρικές μέθοδοι.

Οι ακόλουθες παιδαγωγικές είναι αντιπροσωπευτικές εκείνων που προωθούνται από τους υποστηρικτές της Εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα:

- *Βιωματική και επικεντρωμένη στη δραστηριότητα*: περιλαμβάνει την επίκληση των προγενέστερων γνώσεων των μαθητών και την προσφορά δραστηριοτήτων που βγάζουν στην επιφάνεια τις εμπειρίες και τις γνώσεις των μαθητών.
- *Διατύπωση προβλήματος*: πρόκληση απέναντι στην προηγούμενη γνώση των μαθητών.
- *Συμμετοχική*: ενθάρρυνση συλλογικών προσπαθειών για την αποσαφήνιση εννοιών, ανάλυση θεμάτων και υλοποίηση δραστηριοτήτων.
- *Διαλεκτική*: απαιτεί από τους μαθητές να συγκρίνουν τις γνώσεις τους με εκείνες άλλων πηγών.
- *Αναλυτική*: ζητά από τους μαθητές να σκεφτούν, γιατί είναι τα πράγματα, όπως είναι, και πώς έφτασαν σε αυτό το σημείο.
- *Θεραπευτική*: προώθηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων στις ενδοπροσωπικές και διαπροσωπικές σχέσεις.
- *Προσανατολισμένη στη στρατηγική σκέψη*: κατευθύνει τους μαθητές να θέσουν τους δικούς τους στόχους και να σκεφτούν στρατηγικούς τρόπους για την επίτευξή τους.
- *Προσανατολισμένη στον στόχο και τη δράση*: επιτρέπει στους μαθητές να σχεδιάζουν και να οργανώνουν δράσεις σε σχέση με τους στόχους τους.

Η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο σχολικό περιβάλλον προσαρμόζεται στην ηλικία των μαθητών και στις συνθήκες των εθνικών/τοπικών εκπαιδευτικών πολιτικών και σχολείων. Αναπτυξιακά και εννοιολογικά πλαίσια για την Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν αναπτυχθεί από τα Ηνωμένα Έθνη και διάφορες ΜΚΟ. Αυτά τα πλαίσια βοηθούν στη διατύπωση στόχων για την Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, δείχνοντας τόσο το τι έχει κοινό, όσο και το τι προσφέρει σε σχέση με άλλες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που προωθούν αξίες, όπως η κοινωνική δικαιοσύνη.

Σχολεία Φιλικά στα Ανθρώπινα Δικαιώματα

(Διεθνής Αμνηστία, 2017, σ. 5)

Τα φιλικά στα Ανθρώπινα Δικαιώματα σχολεία (ΣΦΑΔ) αποσκοπούν στο να ενδυναμώσουν τους νέους και να προωθήσουν την ενεργό συμμετοχή όλων των μελών της σχολικής κοινότητας, με σκοπό την ενσωμάτωση των αξιών και των αρχών των ανθρώπινων δικαιωμάτων σε όλους τους τομείς της σχολικής ζωής. Μέσω μιας προσέγγισης που υπερβαίνει την τάξη και καλύπτει όλες τις πτυχές της σχολικής ζωής, που συνήθως ονομάζεται «ολιστική σχολική προσέγγιση», «ολιστική προσέγγιση» ή «προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα», τόσο τα σχολεία, όσο και οι νέοι γίνονται ισχυροί καταλύτες για την αλλαγή στις ευρύτερες κοινότητές τους.

Τέσσερις τομείς της σχολικής ζωής ενδέχεται να επηρεαστούν από τη φιλική προς τα ανθρώπινα δικαιώματα σχολική προσέγγιση:

- Διακυβέρνηση - ο τρόπος λειτουργίας του σχολείου, συμπεριλαμβανομένων τόσο των επίσημων, όσο και των άτυπων συστημάτων λήψης αποφάσεων·
- Σχέσεις - πώς αλληλεπιδρούν τα μέλη της σχολικής κοινότητας.
- Πρόγραμμα σπουδών - πώς διδάσκονται και μαθαίνονται τα ανθρώπινα δικαιώματα·
- Περιβάλλον - το περιβάλλον στο οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν.

Τα ΣΦΑΔ μετατρέπουν τα σχολεία σε ένα μέρος, όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα ενσωματώνονται σε ό,τι κάνουν. Από τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις στα σχολεία, τη διδασκαλία και τις εξωσχολικές δραστηριότητες, μέχρι το περιβάλλον στο οποίο διδάσκονται οι μαθητές, το σχολείο καλλιεργεί τον σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Χρησιμοποιώντας αυτήν την προσέγγιση, οι αρχές των ανθρώπινων δικαιωμάτων εφαρμόζονται στους τέσσερις βασικούς τομείς της σχολικής ζωής. Οι τομείς αυτοί δεν αλληλοαναιρούνται – και τα τέσσερα στοιχεία αλληλεπικαλύπτονται στις καθημερινές δραστηριότητες οποιουδήποτε σχολείου. Ωστόσο, η εξέταση κάθε τομέα ξεχωριστά μας βοηθά να κατανοήσουμε πώς να ενσωματώσουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα σε όλο το ευρύ φάσμα της σχολικής ζωής.

Αναφορές:

Amnesty International (2017). *Human Rights Friendly Schools Toolkit*. London: Amnesty International. [POL3266092017ENGLISH.PDF \(amnesty.org\)](https://www.amnesty.org/en/documents/pol3266092017/english/)

Donnelly, J. (2007). Theories of Human Rights (pp. 21-35). *International Human Rights*. CO: Westview.

Moon, R. (2009). 'Teaching World Citizenship: The Cross-National Adoption of Human Rights Education in Formal Schooling. (2009) Doctoral Dissertation, Stanford University, Stanford, CA.

Tibbitts, F. (2018) Human rights education: The good surf and re-claiming human rights, *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 36(1), pp. 64-74.

Tibbitts, F. and Fernekes, W. (2011). "Human Rights Education". In S. Totten and J. E. Pedersen (eds.), *Teaching and Studying Social Issues: Major Programs and Approaches*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.

UN General Assembly (1948). *Universal Declaration of Human Rights* (4 pages) Find and read the translation in your native tongue.

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Introductions.aspx>

UN General Assembly (2011). *Declaration on Human Rights Education and Training*. Resolution 66/137. [OHCHR | United Nations Declaration on Human Rights Education and Training](#)

UNICEF – Thailand (2021). "What is the Convention on the Rights of the Child?" [What is the Convention on the Rights of the Child? | UNICEF Thailand](#) (Accessed 21 May, 2021).

